

Nr 27.

Ankom till riksdagens kansli den 21 april 1944 kl. 1 em.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående en standardisering av jordbruksmaskiner.

(2:a avd.)

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 104 av herr *Bondeson* och II: 169 av herr *Larsson* i Karlstad *m. fl.*, har hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag rörande ett utvidgat arbete i syfte att åstadkomma en lämplig begränsning av antalet typer och storlekar av jordbruksmaskiner.

Beträffande de skäl som anförts till stöd för detta yrkande hänvisas till motionerna.

Utskottet har i vederbörlig ordning införskaffat utlåtande över motionerna av lantbruksstyrelsen. Härjämte har yttrande i ärendet avgivits av Jordbruks-tekniska föreningen, vilken av utskottet beretts tillfälle därtill.

Lantbruksstyrelsen har med hänsyn till den verksamhet, som redan nu bedrivs på ifrågavarande område, icke ansett sig böra tillstyrka bifall till motionerna. I övrigt har styrelsen anfört följande:

Inom landet saluföras ett mycket stort antal typer av maskiner och redskap för jordbrukets behov. De skiftande förhållanden, varunder jordbruket arbetar inom olika delar av landet, jämte brukningsdelarnas varierande storlek medföra, att vitt skilda behov med avseende å jordbruksmaskinernas storlek och typ föreligga. Dessa omständigheter göra det naturligt, att en betydande variation förekommer beträffande dylika maskiner. Till ifrågavarande förhållande torde emellertid också bidra, att maskintyper stundom föras i marknaden utan att desamma innebära något påtagligt framsteg gentemot i handeln tidigare förekommande typer.

Det torde emellertid icke råda något tvivel därom, att antalet typer i fråga om jordbruksredskap och jordbruksmaskiner är större än vad som är motiverat med hänsyn till ovan nämnda variationer mellan olika landsdelar och storleksgrupper av brukningsdelar. Med hänsyn härtill vore det önskvärt med en viss begränsning av antalet typer och storlekar av jordbruksmaskiner.

Såsom motionärerna antytt pågår också inom Jordbrukstekniska föreningen vissa undersökningar av ifrågavarande slag. Inom föreningen är en särskild standardiseringskommitté verksam, vilken är ansluten till Sveriges standardiseringskommission, som är centralorganet för standardiseringsverksamheten i vårt land. Föreningens standardiseringskommitté har utarbetat förslag till typbegränsning i fråga om olika slag av jordbruksmaskiner och jordbruks-

redskap. Vidare har kommittén arbetat för införandet av enhetliga benämningar på delar till maskiner och redskap på jordbrukets område. Svårigheterna att under rådande förhållanden anskaffa reservdelar till berörda maskiner och redskap ha under senare år givit särskild aktualitet åt behovet av en ökad standardisering i förevarande avseende och föreningen har därför jämsides med sin propaganda för typbegränsning i fråga om jordbrukets maskiner och redskap verkat för att standardiseringskraven beträffande reservdelarna beaktas vid konstruktionsförändringar hos maskinerna.

Jordbrukstekniska föreningen anför följande:

Vad först angår målet för ifrågavarande standardisering anser föreningen detta vara att åstadkomma dels en begränsning av antalet typer, storlekar och årsmodeller, sålunda en kommersiell standardisering, här nedan med ett gemensamt ord kallad typbegränsning, dels lika utförande av vissa maskindelar, alltså en teknisk standardisering. Till det senare slaget kan hänföras också standardisering av benämningar.

I avseende på sättet för standardiseringens genomförande kan man likaledes skilja på två huvudformer, nämligen dels standardisering inom det enskilda företaget eller koncernen, d. v. s. intern standardisering, dels en för samtliga företag gemensam standard, ofta benämnd allmän standard.

Lättast genomförbar är givetvis standardisering inom ett enskilt industriföretag. Dylik intern standardisering kan av denna anledning få mångdubbelt större omfattning än en allmän standard, som skall tillämpas av om möjligt samtliga industriföretag i branschen. Därför är, både i fråga om typbegränsning och framför allt när det gäller teknisk standardisering, den interna standardiseringen ojämförligt viktigast. Dylik intern standardisering av teknisk art kan ske exempelvis på så sätt, att industriföretaget, när en maskin skall undergå vissa mera genomgripande förändringar, söker att så långt möjligt konstruera den nya årsmodellens slitdelar sådana, att de passa icke blott till den nya modellen utan också till de äldre. Målet för dylik intern standardisering av såväl teknisk som kommersiell art bör med andra ord vara, att det enskilda företaget strävar efter att i alla avseenden få så få typer och utföringsformer som möjligt. Det kan förefalla, som om dylik standardisering anginge endast det enskilda företaget och borde kunna genomföras av detta utan påverkan utifrån. Erfarenheten visar emellertid, att dylik standardisering ej företages i den omfattning som vore behövt. Konkurrensskäl, brist på teknisk personal hos småföretagen m. fl. anledningar göra, att en central standardiseringsorganisation eller en officiell standardiseringsinstitution behöves medverka vid och propagera för den interna standardiseringen. Jordbrukstekniska föreningens propaganda för sådan standardisering har redan burit frukt, ehuru ej så rik som önskvärt varit.

Även om nämnda interna standardisering är den ur ekonomisk synpunkt viktigaste, bör dock en allmän standardisering av såväl typer och storlekar som vissa slitdelar genomföras i så stor omfattning som är praktiskt genomförbart och lämpligt. Flera utredningar i syfte att åstadkomma dylik allmän standardisering pågå för närvarande inom Jordbrukstekniska föreningen, nämligen i fråga om begränsning av antalet typer och storlekar av handredskap, såningsmaskiner, vältar m. m. samt teknisk standardisering av t. ex. kopplings- och andra anslutningsdelar mellan traktorer och traktordragna redskap.

Nästan all standardisering på lantbruksmaskinområdet, både typbegränsning och den tekniska standardiseringen, är en verksamhet på lång sikt. För att man ändock inom rimlig tid skall komma fram till mera betydande

resultat är det viktigt att man icke dröjer med en utvidgning av verksamheten. Jordbrukstekniska föreningen delar motionärernas åsikt om behovet härav. Föreningen skulle för övrigt själv för länge sedan ha organiserat och lett en dylik utvidgad verksamhet, om föreningen haft medel till att anställa härför erforderlig personal. Först helt nyligen ha större möjligheter i detta avseende skapats genom åtgärder som här nedan omnämnas.

Mot slutet av år 1943 tillsatte Sveriges industriförbund och Sveriges lantbruksförbund en kommitté, benämnd Samarbetskommittén industri-jordbruk, vars syfte är att befrämja utvecklingen på lantbruksmaskinområdet. En av denna kommittés första åtgärder blev att träffa överenskommelse med representanter för lantbruksmaskinindustrien och jordbruket om verkssammare ekonomiskt stöd åt Jordbrukstekniska föreningens standardiseringsverksamhet. Samarbetskommittén tillsatte vidare några subkommittéer för olika standardiseringsärenden. Dessa kommittéers arbete sammanhålls av Jordbrukstekniska föreningen.

Därmed är början gjord till förutnämnda utvidgning av standardiseringsverksamheten. Denna utvidgning genom nu nämnda åtgärder är emellertid, som motionären framhåller, icke av tillräcklig omfattning. Härför erfordras ytterligare teknisk personal m. m. Medel härtill kan dock icke erhållas enbart från det enskilda näringslivet. Lantbrukets redskap och maskiner tillverkas nämligen av många företag, av vilka flertalet äro förhållandevis små och icke organiserade på sådant sätt, att deras organisationer kunna inträda som arbetande eller understödjande part i standardiseringsverksamheten. Då det emellertid är ett allmänt intresse, att tillverkningen av redskap och maskiner sker rationellare, måste man räkna med att statsbidrag till verksamheten tillskjutes i proportion till de bidrag, som lämnas från enskilt håll. Utredning häröver behöver företagas. Det synes som om denna utredning skulle kunna verkställas av 1942 års jordbrukskommitté, vilken erhållit Kungl. Maj:ts bemyndigande att utreda den framtida forskningens och experimentella verksamhetens uppgifter och organisation inom området för jordbrukets mekanisering m. m.

I likhet med motionärerna anser utskottet, att det givetvis skulle gynna rationaliseringsträvandena inom jordbruket, därest en viss begränsning i avseende å antalet typer av maskiner och redskap för lantbrukets behov kunde åstadkommas. Det synes därför lämpligt att möjligheterna att åstadkomma en dylik standardisering bliva föremål för utredning, därvid uppmärksamhet jämväl synes böra ägnas möjligheterna att uppnå större likformighet i avseende å reservdelar till dylika maskiner, än vad som nu är fallet. Enligt vad som framgår av de av utskottet införskaffade utlåtandena i ärendet pågå emellertid för närvarande dylika utredningar på flera håll. Inom 1942 års jordbrukskommitté företagas sålunda undersökningar rörande arbetsmetoder och utnyttjande av maskiner inom jordbruket. Vidare arbetar en av Sveriges industriförbund och Sveriges lantbruksförbund tillsatt kommitté, benämnd Samarbetskommittén industri-jordbruk, i syfte att befrämja utvecklingen på lantbruksmaskinområdet. Sistnämnda kommitté har sökt samarbete med Jordbrukstekniska föreningens standardiseringskommitté, vilken senare är ansluten till Sveriges standardiseringskommission. Med hänsyn till det anförda synes någon åtgärd i anslutning till motionerna icke erforderlig.

Under återopande av det sagda hemställer utskottet,

Utskottet.

Jordbruksutskottets utlåtande nr 27.

att de likalydande motionerna I: 104 och II: 169 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 21 april 1944.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Tjällgren, Carl Edmund Eriksson, Granath, Alfred Andersson, Näslund, Anderberg* och *Hagman*; samt

från andra kammaren: herrar *Andersson i Löbbo, Mäler, Carlström, Lundbom, Andersson i Surahammar, Gustafson i Dädesjö, Pettersson i Rosta* och *Hansson i Vännäsby*.
